

Quan els animosos components del Grup de Folk posaren accent català a les cançons de Bob Dylan, el joglar de Minnesota acabava de desempallegar-se de l'equipatge folk, tan preuat per l'escoltisme de casa nostra, i s'havia capbussat per territoris més promiscus i electrificats. Així i tot, al Grup de Folk, i a gent com ara els germans Albert i Jordi Batiste, entre més, els devem el mèrit d'haver estat pioners –com, anteriorment, els Setze Jutges amb la cançó francesa– d'introduir-lo als Països Catalans. Ara, quaranta anys després, Dylan viu més que mai una segona –o tercera– edat daurada gràcies a les reedicions continuades de les seues cançons. La Columbia acaba de publicar-ne l'enèsima antologia d'èxits, que han fet de Bob Dylan l'artista per excel·lència de les capses i edicions especials. L'interès també és demostrat en les nombroses biografies i estudis sobre la seua figura i la seua obra musical, coronada fa poques temporades per la irrupció del primer volum de les memòries, *Cròniques*, un excel·lent exercici literari que posava llum a una de les trajectòries més tempestuoses de la música popular del segle XX. Un *revival* dylanià també enriquit amb la producció cinematogràfica, ficció o documental, que intenta esbrinar la personalitat oscil·lant de l'autor d'al-

Bob Dylan, com un torrent

Libres, films, documentals, reedicions discogràfiques, la figura de Bob Dylan continua suscitant moltes mirades i moltes interpretacions. Un artista tan plural com la seua obra.

guns dels temes més celebrats del segle XX. La darrera aportació, encara sense estrenar ací, és la pel·lícula *biogràfica* realitzada per Todd Haynes, l'autor, entre més, de l'excel·lent melodrama *Lejos del cielo*. Amb el títol *I'm not there* –'Jo no sóc aquí'–, fa una aproximació tan particular com extravagant al mite a partir d'un seguit d'històries a cavall entre els

anys 60 i 70. Al repartiment, testimoni-ant els diversos Dyles de la història, hi ha Richard Gere i l'actriu Cate Blanchet, en el paper d'un músic androgin i insolent, rememorant per a la pantalla, entre més perles de l'àlbum dilanyà, el famós clip de *Subterranean Homesick Blues*, per a molts, fans i crítics, el primer videoclip de la història de la música pop. Aquesta seqüència, però en versió original, apareix també a *Don't look back*, el llegendari documental de D. A. Pennebaker, ara reeditat en DVD. La primavera de 1966, Pennebaker, un realitzador de documentals que després filmà, entre més, *Monterrey Pop* –el primer gran festival hippy de l'anomenat Summer Love ('estiu de l'amor') de 1967–, segueix obsessivament el cantant durant les actuacions per la Gran Bretanya. La càmera ens mostra un petulant i de vegades cínic Bob Dylan davant els periodistes i conferències de premsa, a qui agrada de mantenir duels verbals, sobretot cap als francitradors de les preguntes més incisives o idiotes, mentre cultiva una actitud de distància i apatia. O bé a la intimitat de la cambra de l'hotel amb la cantant Joan Baez que l'ha acompanyat fins a Anglaterra i que veu com s'esvaeix la relació sentimental que els unia. Un Dylan quasi sempre envoltat d'una expectació més pròpia d'un cap de govern que no d'un cantant pop. El documental també testimonia la divisió del públic sobre el *nou* Dylan, que es presenta ara en aquesta banda de l'Atlàntic. N'hi ha molts que no li perdonen que haja canviat la guitarra acústica per un grup de rock i algun crit de "traïdor" i de "judes" s'escapa entre el públic durant l'actuació al Royal Albert Hall de Londres. Amb motiu de la reedició de *Don't look back*, Pennebaker recorda que "el resultat del film, de primer va incomodar moltíssim Dylan, però tot seguit va resoldre de prendre-s'ho com si fóra ell interpretant un personatge, com si fóra una forma verídica de teatre. Com si al cap i a la fi aquell qui hi apareixia no fóra ell".

Cinema verité o ficció dissimulada, l'ull exhaustiu de la càmera de Pennebaker recull la figura controvertida d'un artista que acabava de baixar per decisió

Quan Dylan va cantar en català

En plena eferescència de la Nova Cançó van aparèixer les primeres composicions de Dylan traduïdes al català. Els Tres Tambors, una formació encapçalada pels germans Batiste, Albert i Jordi, canten, entre més, una versió particular de "Tombstone Blues" amb lletra de Pere Quart –"Romanço de fill de viuda"– i "La noia del País del Nord", en versió de Pau Riba. Naturalment, sobre l'autor de *Dioptria* planarà intermitentment l'ombra del cantautor nord-americà. Les cançons de Dylan passaran també per veus com les de Falsterbo-3, Miquel Cors, Glòria, Ramon Casajoana –també adaptador–, Els Corbs o Salvador Escamilla, que tant posava veu als temes de Mary Poppins com a l'anomenada *cançó protesta*. Entre els treballs més sòlids sobre la seua obra, cal destacar el duet de Jordi Batiste i Gerard Quintana amb l'espectacle "Els miralls de Dylan", uns recitals dels quals eixirà un disc en directe amb versions del músic nord-americà, i que tindrà un segon lliurament, titulat *Sense reina ni as*. Més contemporanis i deutors, d'esperit més que no pas d'obra, en són Raimon i Joan Manuel Serrat. Com havia estat Dylan per als joves nord-americans, amb ells i per primera vegada els joves dels Països Catalans escoltaven unes cançons que significaven alguna cosa més i feien possible lírica i rebel·lia. A més, tots dos han estat batejats, fora de Catalunya, com els nostres Dylan autòctons. Tot i que si haguérem d'assenyalar el més dylanià de la vella guàrdia potser aquesta nominació hauria d'ésser per a aquell que un dia es va confessar fill de Terrassa i Sabadell... i amant empedreït del blues.

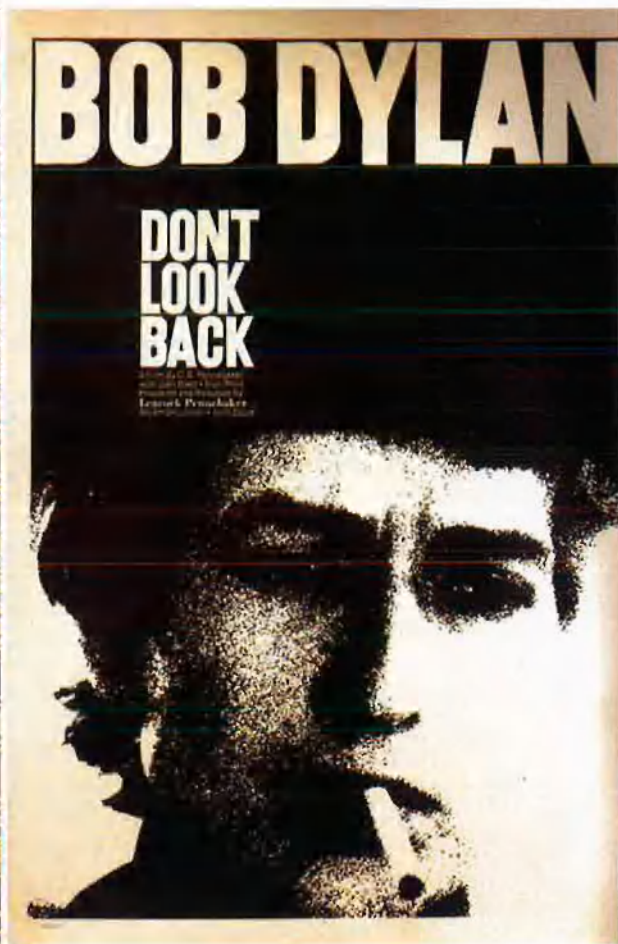
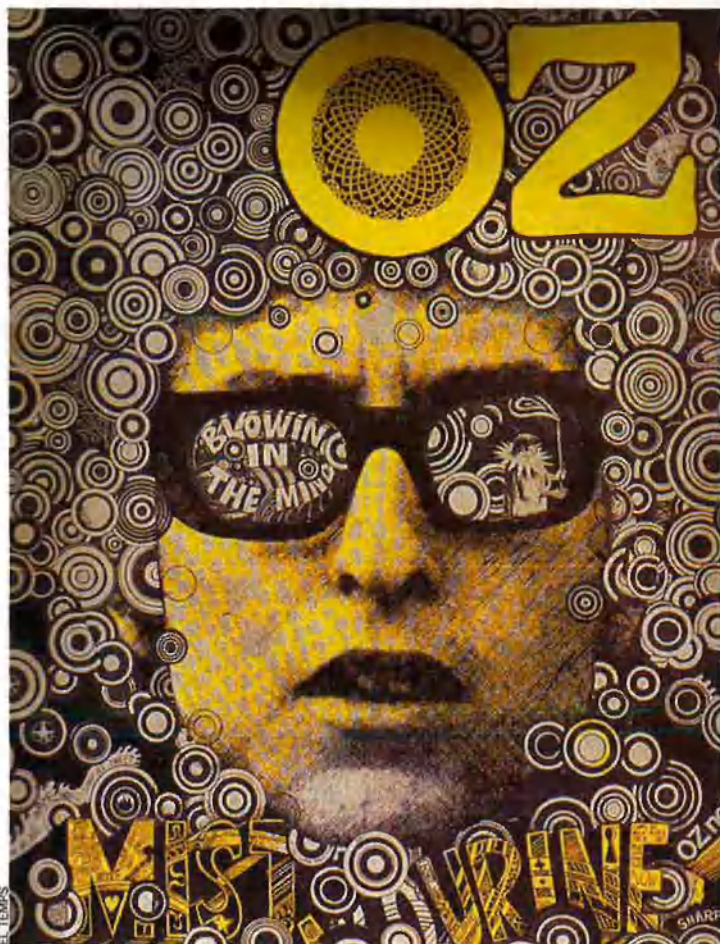
A dalt, fotograma del documental *No direction home*, de Martin Scorsese. A baix, Richard Gere interpretant Bob Dylan al film *I'm not there*. A la dreta, Cate Blanchet, interpretant un Dylan més jove, a la mateixa pel·lícula.

pròpia del pedestal d'heroi de la cançó protesta, que es mostra a parts iguals incorrecte i seductor, irritable i divertit, cosa que desconcerta una premsa que n'esperava respostes solemnes a tots els mals del segle XX. Dylan és al cim de la seua carrera: en quatre anys ha enregistrat set àlbums, l'epifànic *The Times They Are A-Changin'*, *Bringing it all back home* i la irrupció del folk elèctric, *Highway 61 Revisited* i *Blonde on blonde*, que acabaran formant les joies de la corona dylaniana. Dylan és l'artista de moda, figura mediàtica, el *dandy* poeta, el príncep del folk-blues, l'exemplificació modèlica del cantant protesta o la màxima figura de la contracultura internacional, segons els gustos i els bàndols. Massa etiquetes per a un cantant que ha decidit de fer de la música l'únic objectiu i l'únic compromís. Aquesta cruïlla musical o metamorfosi artística també surt projectada al documental *Other Side of the Mirror: Bob Dylan Live at Newport Folk Festival*, que recull les seues actuacions al festival entre els anys 1963

i 1965. Després d'haver estat acollit com un dels seus fills predilectes, Dylan s'hi presenta el 1965 *electrificat*; l'orgue Hammond de "Like a Rolling Stone" assenyala un camí, ara ja sense retorn, i s'esdevé el cisma amb la vella guàrdia esquerrana del folk. Una part del públic tampoc no li perdona aquest gir de 360 graus. Dylan, com el ritme nerviós que imprimeix a les seues cançons, sembla tenir pressa a cremar totes les etapes que encara li falten per a recórrer. Amb aquesta *traïció*, renunciava a convertir-se en el messià o profeta de totes les causes i reivindicacions pendents i ara gira la paraula des del camp de cotó de Woody Guthrie i Peter Seeger a les riberes surrealistes i psiquedèliques de Rimbaud, Ezra Pound i Allen Ginsberg. Aquesta travessia personal també és recollida al documental *No direction home* de Martin Scorsese, centrada en els primers anys del cantant i l'eclosió artística, i amb la participació de Dylan com a testimoni de càrrec. Entre les diverses participacions, cal destacar la de la cantant Joan Baez,

que recorda, amb un punt d'ironia, que "afortunadament quan Dylan va canviar de direcció, ja ens havia proporcionat algunes de les seues millors cançons per a la causa". Son aquestes cançons *compromeses*, "Blowin in the wind", "Masters of War", "The Times They Are A-Changin'", les que acaben formant un repertori ideal per a una part del públic que es resisteix a escoltar els nous tam-tams del cantant des de l'altra vorera. El documental de Scorsese, amb abundós material de l'època i testimonis, dibuixa la figura d'un artista entestat a fer un camí propi, molt sovint a contracorrent.

"Like a Rolling Stone", la cançó que va canviar el curs de la música. Martin Scorsese posava fi al documental amb la interpretació per part de Bob Dylan de "Like a Rolling Stone", la cançó que culminava l'escalada del compositor al seu Everest artístic i musical. Poques cançons han segregat tanta literatura com aquesta, inclosa al disc *Highway 61 Revisited*. El crític

Portada de la revista Oz dedicada a Bob Dylan. A la dreta, caràtula del documental *Don't look back*.

Greil Marcus fins i tot li dedicà un llibre sencer: *Like a Rolling Stone: Bob Dylan at The Crossroads*. I no podia ésser altrament. D'entrada, una cançó que trencava els canònics dos minuts i mig de durada i sobrepassava els sis minuts! Els directius de la Columbia, preveient la reacció de les emissores de ràdio, a les notes de promoció parlen de cinc minuts i cinquanta nous segons per no arribar a la fatídica xifra de sis minuts. Tanmateix, contra tot pronòstic, el tema entra a les llistes d'èxits, arriba fins al número dos i esdevé el primer gran èxit del cantant interpretat per ell. Com assenyala el crític Nigel Williamson "després de 'Like a Rolling Stone', la composició de cançons mai no torna a ésser igual". Per la forma, per la composició, la conjunció de lletra i la música, "Like a Rolling Stone" obria la cançó popular a nous horitzons, sense limitacions. Una composició original que no tenia res a veure amb les cançons fetes fins llavors. Així ho entengueren els Beatles, que entraren poc temps després a l'estudi per a enregistrar-hi un

treball més ambiciós i creatiu, *Rubber Soul*. Com reconegué decennis més tard Bruce Springsteen, un adolescent quan va aparèixer el disc, "Elvis va alliberar el nostre cos, però Dylan va fer un pas més endavant i va alliberar la nostra ment". L'estiu del 1966, el cantant té un aparatós accident de moto que l'aparta de l'escena artística. Dylan roman vuit anys fora dels circuits. Així i tot, reapareix a l'illa de Wight com a gran estrella del festival que s'hi fa el 31 d'agost de 1969, uns dies després de l'altra gran cita d'aquell estiu, Woodstock, que fins al darrer moment espera la seua presència. Com a testimonis excepcionals de la reaparició del cantant al festival de l'illa de Wight, hi ha l'equip de la pel·lícula *La llarga agonia dels peixos fora de l'aigua*, que dirigeix Francesc Rovira-Beleta i que aprofita la concentració per a enregistrar-hi unes quantes escenes amb el cantant Joan Manuel Serrat com a cantant *hippy* arribat des de la seua Eivissa.

Dins l'allau de material relacionat amb el cantant, cal destacar, entre les darreres

novetats, pel caràcter excepcional i totalitzador, el voluminós llibre editat conjuntament per l'editorial Globalrhythm i Alfaguara: més de 1.250 pàgines amb totes les composicions del cantant, des dels inicis, hereu de la tradició folk, fins als enèrgics treballs d'aquests darrers anys, que han coincidit amb la reaparició en un seguit de rondes successives que l'han fet aturar a diversos indrets dels Països Catalans. El volum en espanyol –possiblement n'hi haurà versió catalana– segueix l'original publicat l'any 2004 i abraça més de quaranta anys de cançons. Mentrestant, tot esperant l'aparició d'un nou treball musical, Dylan –segurament ara amb molt més bon humor que no pas fa quaranta anys– ha acabat assumint la condició inevitable de llegenda per a fans i curiosos que li omplen els concerts. Segurament per això, com a venjança, el cantant els retorna els vells èxits, en versions només aptes per a masoquistes...

Carles Gámez